

Simbiosi en temps de crisi. La biblioteca com a factor de reforç de l'estratègia comunicativa de l'organització / Simbiosis en tiempos de crisis. La biblioteca como factor de refuerzo de la estrategia comunicativa de la organización / Symbiosis in times of crisis. The library as a reinforcing factor of the organization's communication strategy

Sandra Herrera i Yolanda Ruiz

Biblioteca Joaquim Folch i Torres. Museu Nacional d'Art de Catalunya

Sandra Herrera

sandra.herrera@museunacional.cat

Yolanda Ruiz

yolanda.ruiz@museunacional.cat

Resum: La present experiència té per objectiu explicar l'estratègia de difusió duta a terme per la Biblioteca Joaquim Folch i Torres del Museu Nacional d'Art de Catalunya i que pretén servir de reforç a l'estratègia comunicativa de l'organització a la qual pertany. Tenint en compte aquesta premissa, durant el 2021, les accions de difusió de la biblioteca van ser dissenyades per acompanyar el programa expositiu del museu però sense oblidar de donar valor a la seva col·lecció.

Resumen: La presente experiencia tiene como objetivo explicar la estrategia de difusión llevada a cabo por la Biblioteca Joaquim Folch i Torres del Museu Nacional d'Art de Catalunya y que pretende servir de refuerzo a la estrategia comunicativa de la organización a la que pertenece. Teniendo en cuenta esta premisa, durante 2021, las acciones de difusión de la biblioteca fueron diseñadas para acompañar el programa expositivo del museo pero sin olvidar dar valor a su colección.

Abstract: The purpose of this experience is to explain the dissemination strategy carried out by the Joaquim Folch i Torres library of Museu Nacional de Catalunya, which aims to enhance the communication strategies followed by the organization to which it belongs. Taking this into account, during 2021, the library's disseminative actions were designed to accompany the museum's exhibition program, at the same time that were focused on adding value to the library's collection.

Paraules clau: Difusió, Biblioteques especialitzades, Biblioteques de museus, Comunicació; Difusión, Bibliotecas especializadas, Bibliotecas de museos, Comunicación; Dissemination, Special Libraries, Museum Libraries, Communication

INTRODUCCIÓ

Després de gairebé tres mesos de tancament forçat per la pandèmia, el 10 de juny del 2020 el Museu Nacional d'Art de Catalunya reobria les portes amb les màximes condicions de seguretat i confort. Entre d'altres mesures anti covid-19, el seu aforament és va veure reduït a un 30% i, per tant, era més que previsible una disminució en el nombre de turistes.

Davant d'aquest escenari, l'estratègia del museu va ser centrar la seva activitat en el públic local, tal i com demostren les declaracions que el seu director, Pepe Serra, va fer al *El Periódico*: "el museu està en un moment de molta motivació i energia cap al públic local".¹ Per aquesta raó, es van concentrar els esforços en treballar en el disseny d'activitats capaces d'atreure'l amb la finalitat que aquest públic fos capaç de transitar pel museu com si es tractés d'un espai més de la ciutat.

Finalment, [el programa expositiu del museu Nacional d'Art de Catalunya per a l'any 2021](#) es va configurar al voltant de dos grans eixos: el primer sobre la Guerra Civil espanyola, l'art, el conflicte i la memòria; el segon, sobre Gaudí i Barcelona. Paral·lelament, el museu continuava amb la recuperació de la figura d'artistes clau de l'àmbit català; en aquest cas, centrant el focus en el ceramista Josep Llorens i Artigas i el seu vincle amb el japonès Shōji Hamada.

Igualment, la Biblioteca Joaquim Folch i Torres també s'havia de sobreposar als condicionants de la pandèmia, sobretot pel que fa a les accions de difusió. En el cas de la biblioteca, s'havia de posar l'accent en adaptar els productes presencials que s'havien fet fins aleshores, ideant noves accions per donar continuïtat virtual als continguts amb la voluntat de fer-los més accessibles i d'arribar al màxim de persones a través de nous

---

¹ <https://www.elperiodico.cat/ca/oci-i-cultura/20200610/el-mnac-reobre-portes-despres-de-confinament-7994189>

canals. A més, s'havia de tenir en compte que seves accions havia de servir per reforçar al museu en el seu programa expositiu.

1. Estratègia de difusió de la biblioteca

1.1. Accions tradicionals de Difusió a la Biblioteca Joaquim Folch i Torres

Les línies de difusió tradicionals de la Biblioteca Joaquim Folch i Torres havien estat:

- Exposicions presencials. Les exposicions organitzades per la biblioteca en l'espai destinat a tal efecte al vestíbul representen un bon mitja per difondre les seves col·leccions. Així, els llibres, revistes i altres documents passen de ser un material de referència per a l'estudi i es converteixen en "objectes" que formen part d'un discurs expositiu. A banda, podem afirmar que l'organització d'exposicions allunya les biblioteques de la imatge tradicional de dipòsit de documents i les acosta a la de centre generador de continguts.
- Exposicions virtuals. Les noves tecnologies representen un aliat imprescindible que ens permeten posar-nos en contacte amb les persones usuàries sense limitacions d'horari ni d'espai. La biblioteca disposa d'un [espai expositiu virtual](#) a la web del museu on puja continguts de forma periòdica.
- Visites. Programació de visites guiades per a grups reduïts per tal de donar a conèixer els fons de la biblioteca així com les seves instal·lacions i serveis. Dirigides a públics diversos, ja siguin de la ciutadania, pertanyents a l'àmbit acadèmic (estudiants de belles arts, bibliotecaris, etc.), que formen part d'altres col·lectius (Amics del Museu Nacional, Universitat de l'Experiència de la Universitat de Barcelona, etc.).
- Blog del museu. Periòdicament, el personal de la biblioteca contribueix al blog del museu amb la publicació d'articles.
- Xarxes socials del museu (Twitter i Instagram). La biblioteca participa activament en la publicació de continguts a les xarxes socials del museu. Les xarxes tenen un paper fonamental en la visibilitat de qualsevol centre perquè les persones usuàries cada vegada estan més connectades amb els seus dispositius mòbils. Aquest escenari planteja reptes que comporten a apostar per la presència de la biblioteca en els mitjans socials.

- Guies temàtiques. Es fa una selecció de recursos d'informació agrupats temàticament, actualment estan disponibles a la web del Museu.

1.2. Accions de Difusió a la Biblioteca Joaquim Folch i Torres pensades per donar suport al museu en el seu pla expositiu

A més de les accions tradicionals de difusió, es van afegir les comunitats virtuals i els clubs de lectura.

- Clubs de lectura: al llarg del segon semestre de 2021 es va engegar un club de lectura juntament amb el Servei de Biblioteques Públiques de Catalunya. Es van triar tres novel·les que tractaven, des de la ficció, la figura de l'arquitecte Antoni Gaudí.
- Comunitat virtual: a la mateixa vegada que el club de lectura, es va iniciar una comunitat virtual en la qual la moderadora, mitjançant preguntes, visites, textos, imatges, etc. aprofundia en el modernisme i en la ciutat de Barcelona, els eixos principals del Museu la segona meitat de l'any 2021.

A continuació, es detallen les accions de difusió executades durant l'any 2021 i com aquestes enllacen amb el programa expositiu del museu per donar-hi suport:

1.2.1. Guerra Civil. Art, conflicte i Memòria

El museu va renovar les sales dedicades a la Guerra Civil. Paral·lelament, es van presentar les exposicions temporals "[La guerra infinita. Antoni Campañà](#)", el "[Museu en perill! Salva guarda i endreça de l'art català durant la Guerra Civil](#)" i una instal·lació a la Sala Oval de l'artista Francesc Torres amb el títol "[Aeronàutica \[vol\] Interior](#)". Per la seva part, la biblioteca, amb l'objectiu de recolzar aquesta planificació expositiva, va dur a terme les següents accions:

- Exposicions presencials. Entre els mesos de març i novembre de 2021 es van programar dues mostres: "L'empremta de les dones artistes a la Barcelona de postguerra" i "[Propaganda i Guerra Civil](#)" [que es podien visitar a les vitrines del vestíbul.](#)

Fig.1 Exposició “L’empremta de les dones artistes a la Barcelona de postguerra”

Fig.2 Exposició “Propaganda i Guerra Civil”

- Exposicions virtuals. Es va fer una versió virtual a la web del museu de les dues exposicions presencials anteriors: [L’empremta de les dones artistes a la Barcelona de postguerra](#) i [Propaganda i Guerra Civil](#). D’aquesta manera, a l’eliminar-se les barreres físiques i les limitacions d’horari, s’augmentava la difusió.
- Visites. Durant el mes de juliol de 2021 es van programar visites amb els [Amics del MNAC](#) i, a la tardor, amb un grup d’alumnes d’història de l’art de la UAB. En aquestes visites es mostrava a través de les postals, llibres i altra documentació gràfica exposada a la mostra “Propaganda i Guerra Civil”, com l’inici de contesa bèl·lica va comportar un gran desplegament dels aparells propagandístics per part dels dos bàndols.

Fig.3 Visites Amics del MNAC

- Blog del museu. Es va fer una primera entrada amb motiu de l'exposició "[L'empremta de les dones artistes a la Barcelona de postguerra](#)" per posar en valor la feina que comporta la preparació i documentació d'una mostra bibliogràfica. La segona entrada: "[L'Hotel Colón. La història darrere d'una instantània d'Antoni Campañà](#)" [prenia](#) com a excusa una imatge del fotògraf català al qual el museu li dedicava una exposició. En aquest post, es posava en context l'antic Hotel Colón de Barcelona portant a terme la difusió de material gràfic conservat a la biblioteca sobre aquest icònic establiment desaparegut.

Fig.4 Blog "L'Hotel Colón. La història darrere d'una instantània d'Antoni Campañà"

- Xarxes socials del museu. Entre els mesos d'abril i juny es van fer tretze fils a Twitter amb el hashtag [#DonesArtistes](#) per fer difusió de les artistes integrants de l'exposició "[L'empremta de les dones artistes a la Barcelona de postguerra](#)". Entre

setembre i octubre, es van realitzar vuit fils amb el hashtag [#ArtConflicteMemoria](#) sobre l'exposició "[Propaganda i Guerra Civil](#)".

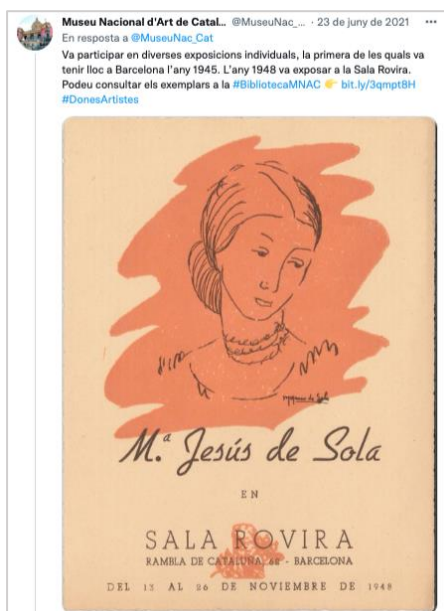

Fig.5 Fil amb el hashtag [#DonesArtistes](#)

- Guies temàtiques: Es va fer una primera guia sobre [Lorca](#) partint de l'obra "[Al·legoria de l'afusellament de Federico García Lorca](#)" de Fernando Briones exposada a la renovació de les sales dedicades a la Guerra Civil. La segona guia es va dedicar a la figura de [Joaquim Folch i Torres](#), historiador, museòleg i crític d'art, amb un paper destacat en el rescat i salvaguarda del patrimoni artístic mostrat a el "[Museu en perill! Salvaguarda i endreça de l'art català durant la Guerra Civil](#)".

1.2.2. Els colors del foc. Hamada i Artigas

L'exposició, programada inicialment per a l'any 2020, va ser posposada per la situació d'alerta sanitària. S'insereix dins del projecte del Museu Nacional d'Art de Catalunya per a la recuperació d'artistes clau en l'àmbit català. En aquest cas, es tracta de posar en valor l'obra del ceramista català Josep Llorens i Artigas i la seva dimensió internacional a través de la vinculació amb el ceramista japonès Shōji Hamada i a l'art popular del Japó.

Des de la biblioteca, es va aprofitar per parlar de la col·lecció d'exlibris japonesos, adherits als calendaris de la Nippon Exlibris Association, que es conserven al seu fons i programar diverses activitats de difusió al seu voltant. Aquestes van consistir en:

- Exposició virtual. Es va fer una exposició virtual amb el títol "[Exlibris japonesos](#)" on es presentava l'obra de nou artistes japonesos.
- Blog del Museu. Es va publicar un article al Blog del museu amb el títol "[Calendaris de la Nippon Exlibris Association](#)" per donar a conèixer la col·lecció de calendaris que es conserven a la Biblioteca Joaquim Folch i Torres i que formaven part de l'exposició virtual. Així com explicar la història que gira al voltant de la publicació [Modern japanese print: an art reborn](#), d'Oliver Statler, editada l'any 1956 i de la qual la biblioteca conserva un exemplar.

Fig.6 Blog “Calendaris de la Nippon Exlibris Association”

- Xarxes socials del museu. Entre els mesos de juliol i setembre es van fer nou fils a Twitter amb el hashtag [#Exlibris](#) per fer difusió dels artistes integrants de l'exposició virtual.
- Guia temàtica. Es va aprofitar per fer una guia temàtica sobre l'artista [Josep Llorens i Artigas](#).

1.2.3. Gaudí i la ciutat de Barcelona

Aquest eix es va iniciar a la tardor de 2021 amb la inauguració de l'exposició "Gaudí" i s'estén fins a l'estiu de 2022, amb l'arribada de Turner a les sales d'exposició. Des de la biblioteca, per tal de donar suport i generar interès per la matèria, s'han promogut les següents d'activitats de difusió:

- Exposició presencial. Entre el 2 de maig i el 10 de juliol de 2022 es va fer la instal·lació "[Postals de Barcelona 1888-1929](#)", una mostra amb una selecció de postals del llegat d'Enrique Matas-Ramis.

Fig.7 Postals de Barcelona 1888-1929

- Xarxes socials del museu. Entre el mes de novembre del 2021 i el de març del 2022 es van fer 18 fils sota el hashtag [#GaudíFociCendres](#)

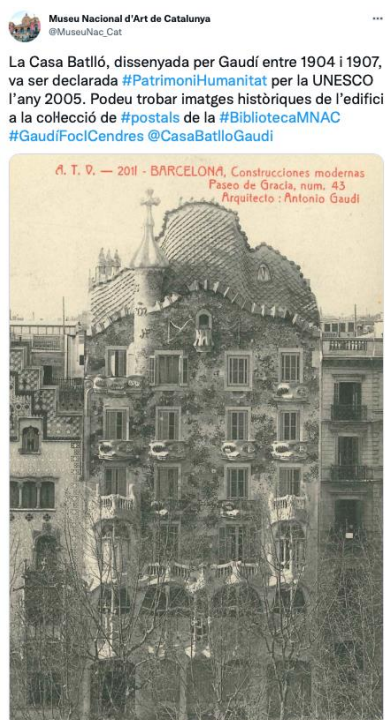

Fig.8 Fil amb el hashtag [#GaudíFociCendres](#)

- Guia temàtica. Es van fer dues guies temàtiques. La primera, sobre “[Gaudí](#)” per presentar les monografies i publicacions periòdiques que havien estat exposades a l’exposició del museu. La segona, sobre l’editorial “[Montaner y Simón](#)”, una de les editorials de més prestigi de la Barcelona de finals del segle XIX.
- [Club de lectura virtual](#). A la tardor de 2021, juntament amb Biblioteques públiques de Catalunya, es va organitzar, per mitjà de la plataforma [Ebiblio](#), un club de lectura sobre l’arquitecte Gaudí i el modernisme. El club estava dirigit per un especialista en art que s’encarregava de dinamitzar i guiar en la lectura de les persones que participen.
- [Comunitat virtual](#). Simultàniament amb el club de lectura, també es va crear una Comunitat virtual a la plataforma [Telly](#) que també va comptar amb el suport de les Biblioteques públiques de Catalunya. Una moderadora, especialista en art, era l’encarregada de dirigir i dinamitzar la comunitat plantejant temes a debatre o proposant lectures que, durant la tardor/hivern de 2021, van tractar sobre el modernisme, per relacionar-les amb l’exposició de Gaudí.

1.3. Conclusions

La principal conclusió que podem extreure d’aquesta experiència és que la Biblioteca Joaquim Folch i Torres es posiciona com a agent actiu perquè el Museu Nacional d’Art de Catalunya assoleixi els seus objectius estratègics. La biblioteca deixa de ser un simple contenidor de documents per esdevenir creadora de continguts amb els quals ens acostem a les persones.

També, s’ha comprovat que combinar la virtualitat i la presencialitat té alguns avantatges perquè aplega el millor de les dues opcions: amb la virtualitat s’eliminen les limitacions físiques i d’horari que suposa la presencialitat, però amb la presencialitat s’ofereixen experiències sensorials difícils d’obtenir en un entorn virtual.

Finalment, hem comprovat com els continguts que es generen es poden aprofitar per fer-ne ús a tots els canals de difusió de manera transversal.

Bibliografia

Difusión online del patrimonio en tiempos de cuarentena. *Revista de museología*, núm. 79 (2020), pp. 29-37.

Guallar, Javier; Traver, Paula. "Curación de contenidos en hilos de Twitter. Taxonomía y ejemplos". *Anuario ThinkEPI*, v. 14 (2020)

<https://thinkepi.profesionaldelainformacion.com/index.php/ThinkEPI/article/view/86222/62819> [Consulta: 28/09/2022].

El MNAC reobre i anima el públic local a tornar al museu. *El Periodico de Catalunya* (10 de de juny del 2020), <https://www.elperiodico.cat/ca/oci-i-cultura/20200610/el-mnac-reobre-portes-despres-de-confinament-7994189> [Consulta: 28/09/2022].

Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya. <https://www.museunacional.cat/ca> [Consulta: 12/09/2022].

Museu Nacional d'Art de Catalunya. *Programa 2021*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya. <https://www.museunacional.cat/sites/default/files/programa2021.pdf> [Consulta: 12/09/2022].

"Redes, tweets y engagement: análisis de las bibliotecas universitarias españolas en Twitter". *El profesional de la información*, v. 28, nº 4 (2019), <https://revista.profesionaldelainformacion.com/index.php/EPI/article/view/epi.2019.jul.15/44849> [Consulta: 28/09/2022].

Redondo Iniesta, Sílvia; Ruiz Ruiz, Yolanda. Una propuesta de gestión de la colección de pequeños catálogos del Museu Nacional d'Art de Catalunya. *Quintas Jornadas sobre Bibliotecas de Museos: Bibliotecas de museos, un espacio común. Actas de las V Jornadas BIMUS* (2021), pp. 51-63.

Rodrigo Fuentes, Victoria; Ruiz Ruiz, Yolanda. *De tesoros a bienes patrimoniales: la difusión del patrimonio bibliográfico*. Somonte-Cenero, Gijón: Ediciones Trea, 2019.

Ruiz Ruiz, Yolanda; Soto García, Jana. “Difusión en la biblioteca Joaquim Folch i Torres del Museu Nacional d'Art de Catalunya: participación en el proyecto «Del segundo origen. Artes en Cataluña 1950-1977»”. *Terceras jornadas sobre bibliotecas de museos: hacia una integración de colecciones y servicios* (2017), pp. 99-110.

Twitter del Museu Nacional d'Art de Catalunya. https://twitter.com/MuseuNac_Cat.

[Consulta: 12/09/2022]